

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Надежда Иванова Михайлова-Сталянова,

СУ „Св. Климент Охридски“

(н.ст., име, презиме, фамилия – акад. дл. във висшето училище или научна организация)

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки,

професионално направление 2.1. Филология,

докторска програма Общо и сравнително езикознание

Автор: Павлина Стефанова Петкова

Тема: „Концептът „въздух“ в българския и английския език през призмата на лингвокултурологията“

Научен ръководител: доц. д-р Борян Георгиев Янев – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

(акад. дл., н. ст., име, презиме, фамилия – висше училище или научна организация)

Общо описание на представените материали

Със заповед № РД-22-281 от 06.02.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Концептът „въздух“ в българския и английския език през призмата на лингвокултурологията“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма Общо и сравнително езикознание. Автор на дисертационния труд е Павлина Стефанова Петкова – докторантка в редовна форма на обучение към катедра „Общо езикознание и история на българския език“ с научен ръководител доц. д-р Борян Георгиев Янев от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Павлина Стефанова Петкова комплект материали на хартиен носител и в електронен вид е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;

- копия на научните публикации;
- списък на забелязани цитирания;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;

Цялата документация, свързана с докторантурата и изискуема от Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за прилагане на ЗРАС на ПУ „Паисий Хилендарски“ за провеждане на процедура по защита на дисертация за придобиването на образователната и научна степен „доктор“, беше надлежно предоставени на Научното жури и напълно отговарят на всички изисквания.

Кратки биографични данни за докторанта

Павлина Петкова е завършила Езикова гимназия „Иван Богоров“ в Димитровград. В ПУ „П. Хилендарски“ завършва бакалавърска степен (български език и английски език, учител по български език и литература и английски език и литература) и магистърска степен (превод и бизнес комуникации, преводач и специалист по бизнес комуникации). От 2013 до 2016 г е учител, 2016-2024 освен учител е и заместник директор в Професионалната гимназия по селско стопанство и икономика в Свиленград. От 2021 г е зачислена като докторант в ПУ „П. Хилендарски“.

При съответствие на цялата документация и изпълнение от страна на докторантката на всички условия за придобиване на научната и образователна степен „доктор“, в останалата част на рецензията предмет на обсъждане ще бъде изключително дисертационният труд със заглавие „Концептът „въздух“ в българския и английския език през призмата на лингвокултурологията“.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Представената дисертация е с общ обем от 391 страници и се състои от увод, шест глави, заключение, три приложения и библиография.

Обект на научното изследване е концептът *въздух* в българската и английската лингвокултура, както и анализ на лексеми, чиято семантика отразява концепта *въздух* в българския и английския език.

За основна цел на своето проучване докторантката определя моделирането на структурите на понятията *въздух* и *air* въз основа на системно описание на езиковите средства. Избраната тема е изключително актуална и се вписва в съвременните научни търсения за конструиране на картината на света през призмата на различни езици. А съпоставителният подход я прави особено интересна. В дисертацията се прави анализ на вербализирането на концептите, идентифициране на ценностните им характеристики; изследване на представянето на концептите във фразеологичния фонд на българския и английския език, проучена е словообразователната активност на концептите *дишам* и *вятър*;

Приложен е комплекс от методи и подходи – лексикографско изследване, лингвокултурологичен анализ и комбинация от методи за лингвистичен анализ – семантичен, съпоставителен и компонентен анализ. Избраната методика на изследване позволява

постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

Ексцерпираният изследван материал е от лексикографски източници на двата езика (тук очаквах да видя обаче и по-нови източници и по отношение на тълковните речници, напр. на В. Радева, така и на по-новите фразеологични речници).

Глава 1 „Методическа база на изследването“ по същество представлява теоретичен обзор на литературата по въпроса. Докторантката демонстрира познаване на основните трудове, като ги синтезира с разбиране и научна прецизност.

Глава 2 разглежда номинативните характеристики на концепта ‚въздух‘ в лексикално-семантичното поле на българския и английския език – описва различните видове системни отношения и тези в деривационните полета и сред съставните наименования на лексемите ‚въздух‘, ‚душа‘, ‚дух‘, ‚дъх‘, ‚дишам‘ и английските им съответствия; тематични групи в лексикалните им полета и английските им съответствия; словообразователните системи на глаголите дишам и breathe; Специално внимание докторантката обръща на словообразователните процеси, тъй като в тях намира важни закономерности.

Още тук бих искала да направя едно уточнение - докторантката говори на много места за етноси, от друга страна – за езици. Знаем, че в териториалните граници на държавите Великобритания и България употребата на езика и осмислянето на действителността не се извършват само от един етнос, така че това ми се струва като терминологична неточност, която би била добре да се отстрани при евентуално бъдещо публикуване на изследването. По-издържано терминологично ми се струва да се говори за носители на съответния език.

Като особено приносно в дисертационния труд ми се струва обособяването на тематичните групи от езиковите средства от лексикалните полета на разглежданите концепти. Предложената класификация от тематични групи показва движението от конкретност към абстрактност и в двата езика в посока от въздуха като материя към душата и духа като нематериални същности със преобладаваща религиозна тематика на български като резултат от наследяваните византийски културни традиции – мултидисциплинарно представяне на проблематиката, което е в синхрон с най-новите подходи в лингвистиката и хуманитаристиката.

Анализът е точен, четивен, коректен, таблиците придават на текста допълнителна прегледност.

3 глава „Фразеология“ разглежда вербализация на концептите ‚въздух‘, ‚дъх‘, ‚дишам‘ в българската и английската фразеология и паремиология. Особено впечатление прави, че фразеологизмите и от двата езика са свързани предимно с дейността на човека и неговия характер.

4 глава „Концептуализация на идеите за душата и духа в българската и английската картина на света“ представя кратък културно-исторически обзор на присъствието на концептите душа и дух в исторически и антропологичен контекст – много любопитна глава и за читателите неспециалисти, която предоставя богат културен фон, което е и от приносно значение за дисертационния труд.

Приемрите за системни отношения, изброяването на колокации, синтагми, съдържащи ключовите понятия на изследването са особено полезни при обучението на чужд език, могат да бъдат от полза и на преводачите.

Докторантката изследва процесите на афиксацията (деривация), конверсията (нулева деривация) и композицията, появата на гнезда и словообразователни редици.

Дисертационният труд завършва с 3 приложения с обем от общо 200 страници. 1 - Лексикографска информация за лексемите: ‚въздух‘, ‚вятър‘, ‚душа‘, ‚дух‘, ‚дъх‘, ‚дишам‘ и английските им съответствия, 2 - Тематични групи, 3 - Психолингвистичен експеримент – примерни анкети на български и английски. Всъщност би било интересно анкетата, предложена в това приложение, да се проведе и да се опишат резултатите от нея. В този вид приложението не отразява работата по дисертационния труд, но бихме могли да го приемем за заявка за бъдещо проучване. Излишно утежняваща тук и ненужна ми се струва и информацията, свързана със семантиката на изследваните лексеми, а именно преписаните статии от тълковните речници и обособени като отделно приложение. Част от нея е цитирана в хода на изследването, освен това тя е лесно достъпна за всеки интересуваш се читател.

Заключението представлява синтезирано резюме на изследването, което обобщава резултатите и подчертава направените изводи. Изводите по същество са доказателство за научния анализ в дисертацията.

Приемам приносните моменти на авторката като адекватна самооценка на дисертационния труд, като в тях коректно са посочени практичките приноси в областта на изучаването на фразеологията, потенциала за изпозване на обработения материал в процеса на чуждоезиковото обучение и най-вече за изграждането на едно малко, но съществено парче от пъзела на българската и английската езикова картина на света и тяхната съпоставка.

Библиографията е богата (120 позиции), цитирани са текстове на български, руски, английски, като докторантката отразява основните трудове по проблема.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е приложила 4 публикации по темата на дисертацията, на които е самостоятелен автор. От тях 1 е статия в списание, реферирано и индексирано в базата Web of science. Другите 3 статии са в сборници от доклади от научни конференции в България.

Автореферат

Представеният от докторантката **автореферат** коректно отразява съдържанието на дисертационния труд. Той съдържа необходимите реквизити, сред които приносите на дисертацията и списък на публикациите по темата.

Критични забележки и препоръки

Още в началната глава се залага, че ще се осъществи лингвистичен експеримент за установяване на асоциативни връзки между лексемите въздух и air в езиковото съзнание на

носителите на български и английски език. Резултатите от този експеримент не са описани в труда.

Вече споменах за неуместната употреба на термина *етнос*.

И една забележка не по същество – в такъв тип текст ми се струва ненужно даването на етимологията на известни наложени термини (метод, фразеология и под).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертацията отговаря на изискванията за присъждане на докторска степен (проведено самостоятелно изследване с прилагане на определена методология и изготвяне на цялостен научен текст, със специално създадени за целта корпуси). Дисертационният труд **съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Павлина Стефанова Петкова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност 2.1. Филология, общо и съпоставително езикознание, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Павлина Стефанова Петкова в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, 2.1. Филология, докторска програма Общо и сравнително езикознание.

25.02.2025 г.

Рецензент: .....

(подпис)

Проф. д-р Надежда Михайлова-Сталянова

(ак. дл., н. ст., име, фамилия)